

Yangi davrda Tojikiston va O'zbekiston munosabatlari

Jumayev Abdusalom

Denov tadbirkorlik va pedagogika institutining tarix yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: O'zbekiston — Tojikiston munosabatlari — Tojik va o'zbek xalqlarining yashash sharoiti, urf-odatlarini, turmush tarzi bir-biriga nihoyatda yaqin. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov ta'kidlaganidek, o'zbek va tojik xalqlari ikki tilda gaplashadigan bir xalq. Bu 2 xalqning o'tmishda birgalashib, o'z ozodligi, erki uchun kurashgani, o'lmas me'moriy yodgorliklari va san'at durdonalarini yaratgani tarixdan ma'lum. Asrlar davomida ko'pgina tojik va o'zbek san'atkorlari biribiriga ustoz, biribiriga shogird bo'lib ijod qilib kelishgan.

Ikki buyuk arbob — Jomiy bilan Navoiyning do'stligi va hamkorligi tojik hamda o'zbek adabiy va madaniy aloqalari tarixidagi yorqin sahifadir. Jomiy va Navoiy boshlab bergan zullisonaynlik an'alarini Mashrab, Turdi, Nodira, Furqat, Zavqiy, Anbar otin, Asiriy, Ayniy, Hamza va boshqalar davom ettirdilar. Hamza tojik tilida ham g'oyaviy badiiy jihatdan yetuk she'rlar yaratishi bilan barobar o'zining drama truppasi bilan Tojikistonning shahar va tumanlarida tomoshalar ko'rsatdi. Sadridin Ayniy "Qullar" romanini o'zbek tilida yaratdi va tojik hamda o'zbek tilida samarali ijod qilib, o'zining ham badiiy, ham ilmiy asarlari bilan 2 xalq madaniyatini rivojlantirishda katta rol o'ynadi. 20-yillar oxiridan Tojikiston teatrlarida Hamzaning "Boy ila xizmatchi", K. Yashinning "Gulsara", F. Zafariyning "Halima", Xurshidning "Farhod va Shirin", keyinroq S. Abdullaning "Tohir va Zuxra", Uyg'un va I. Sultonning "Alisher Navoiy", Tuyg'unning "Muhabbat" va boshqa pyesalari sahnalashtirildi. Ayni vaqtda tojik dramaturglaridan S. Ulug'zodaning "Gavhari shamchiroq", S. G'anining "To'y", G'. Abdulloning "Sharq sadosi" kabi pyesalari o'zbek teatrlari sahnalarida namoyish qilindi.

Tojik-o'zbek madaniy va adabiy aloqalarning ravnaq topishida badiiy tarjimachilik ham muhim ahamiyatga ega. S. Ayniyning 8 jildli asari, A. Lohutiyning "Devon"i, M. Tursunzodaning deyarli barcha asarlari, Mirshakarning "Biz Pomirdan keldik", "Oltin qishloq", "Tog' qizining ishq", J. Ikromiyning "Olov qizi", "Buxoroning o'n ikki darvozasi", S. Ulug'zodaning "Yoshligimiz tongi", "Vos'ye", R. Jalilning "Po'lod va Gulro'", "Sho'rob", F. Niyoziyning "Vafo" asarlari va boshqalarning

she'riy, nasriy asarlari o'zbek tilida nashr etilgan. Ayni vaqtda Hamza, A. Qodiriy, F. G'ulom, Oybek, A. Qahhor, G'ayratiy, H. Olimjon, Sh. Rashidov, Zulfiya, A. Muxtor, R. Fayziy, S. Abdulla, E. Vohidov, A. Oripov, G. Jurayeva, B. Boyqobilov va boshqalarning asarlari tojik tiliga tarjima qilinib, Tojikistonda nashr etilgan. O'zbek-tojik adabiy va madaniy aloqalarining ravnaq topishida Tojikistonda yashab o'zbek tilida ijod qilgan shoir va yozuvchilar: Ashirmat, M. To'lqin, M. Oston, O'. Jamol, J. Toshmatov, Z. Do'smatov, K. Mamajonov, Sh. Sattor, A. Usmon, X. Qurbonova, S. Nishonova, J. Ergash, U. Umarov, A. Zuhur va b.ning ham hissasi bor.

Ushbu ijtimoiy-tarixiy an'ana har 2 davlat milliy mustaqillikni qo'lga kiritgach, yangicha mazmun kasb etdi. O'zbekiston Tojikistondagi harbiy-siyosiy vaziyatni barqarorlashtirishda va uni ijobiy yechimini topishda sezilarli mavqeni egalladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A. Karimov 1992-yil sentyabrda BMT ning Bosh kotibiga murojaatnoma yo'llab, xalqaro hamjamiyat e'tiborini Tojikiston muammolariga qaratib bu muammolarni tinch yo'l bilan hal etishga chaqirdi. Tojikistonda tinchlik jarayonining amalga oshishi va ahdlashuvlarning barcha bosqichida O'zbekiston rasmiy kuzatuvchi sifatida ishtirok etdi. 2000-yil 14—15 iyunda I. A. Karimovning rasmiy tashrif bilan Dushanbe shahrida bo'lishi, E. Rahmonovning Toshkentda bo'lishi o'zbek-tojik munosabatlarining yangi pog'onaga ko'tarilishidan dalolat edi. 1998-yil yozda O'zbekistonda Tojikiston Respublikasining madaniyat kunlari bo'lib o'tdi. 1995-yil Toshkent shahrida Tojikiston Respublikasining, 2000-yil Dushanbe shahrida O'zbekiston Respublikasi elchixonasi ochilib, ular davlatlararo siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ma'naviy aloqalarni muvofiqlashtirish yo'lida xizmat qilmoqda. Keyingi vaqtda O'zbekiston Respublikasi bilan Tojikistonning savdo-iqtisodiy aloqalari birmuncha rivojlandi. O'zbekiston Respublikasining tashqi savdo aylanmasida Tojikistonning ulushi 2003-yilda 2002-yilga nisbatan 24,7% oshdi va 2,2% ni tashkil etdi.

Foydanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. *The Tajik Tragedy of Uzbekistan* <https://thediplomat.com/2016/09/the-tajik-tragedy-of-uzbekistan/>; Rashid, A in the New York Review of Books, 2010, *Tajikistan — the Next Jihadi Stronghold?* <https://www.nybooks.com/daily/2010/11/29/tajikistan-next-jihadi-stronghold/>; Schreck, C. in The National, 2010, *Stalin at core of Kyrgyzstan carnage*, <https://www.thenational.ae/world/asia/stalin-at-core-of-kyrgyzstan-carnage-1.548241>

- 2.↑ Bergne, Paul (2007) *The Birth of Tajikistan: National Identity and the Origins of the Republic*, IB Taurus & Co Ltd, pg. 39-40
- 3.↑ Haugen, Arne (2003) *The Establishment of National Republics in Central Asia*, Palgrave Macmillan, pgs. 24-5, 182-3
- 4.↑ Khalid, Adeeb (2015) *Making Uzbekistan: Nation, Empire, and Revolution in the Early USSR*, Cornell University Press, pg. 13
- 5.Мамаражабов, Б. (2023). САУДИЯ АРАБИСТОНИДАГИ ЎЗБЕК МУҲОЖИРЛАРИ ТАРИХИ: МУВАФФАҚИЯТЛИ АССИМИЛЯЦИЯ ВА ЙЎҚОТИЛГАН МИЛЛИЙ ИДЕНТИКЛИК. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(S/6).
- 6.Мамаражабов, В. Н. М. О. Г. (2023). MARKAZIY OSIYODA ARABLAR BILAN BOG'LIQ IJTIMOIIY QATLAMLAR. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(5), 1048-1052.
- 7.Мамаражабов, В. Н. М. О. Г. (2022). ARABISTON YARIM OROLIDA DAVLATCHILIKNING SHAKLLANISHI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10), 118-121.